

ОРГАНІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

У статті розглядаються актуальні проблеми підготовки майбутніх учителів фізичної культури до педагогічної роботи під час практики у вищих педагогічних навчальних закладах України початку ХХІ століття.

Ключові слова: педагогічна практика, підготовка учителя фізичної культури, навчання, виховання.

Постановка проблеми. Підготовку студентів факультетів фізичного виховання до професійної діяльності неможливо уявити без оцінки зворотного процесу, умінь використовувати отримані знання та навички у реальному житті під час роботи з учнями в школі.

Історія процесу підготовки студентів на факультетах фізичного виховання у педагогічних вищих навчальних закладах (ВНЗ) України свідчить, що завдання практики, окрім проведення уроків з фізичної культури, включали: організацію ранкової гігієнічної гімнастики; продовжених перерв засобами рухливих ігор, та рухових завдань; обов'язкову організацію проведення спортивного свята або змагань між класами; проведення виховного заходу, яке оцінював методист з виховної роботи кафедри педагогіки, пов'язане зі спортом; участь у проведенні шкільних секційних занять; участь разом з учителем в організації та проведенні змагань району, міста. Ці завдання вимагали від студентів використання знань, умінь та навичок, набутих при вивченні психолого-педагогічних та спортивних дисциплін; сприяли набуттю практичного досвіду самостійного проведення позакласної фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи з учнями різного віку; ознайомлення з досвідом роботи кращих учителів фізичної культури. Для проведення педагогічної практики обирались кращі школи міст, районів та сіл з добре обладнаними спортивними базами і досвідченими педагогами.

Виклад основного матеріалу. Предметом особливої уваги Міністерства освіти і науки України початку ХХІ століття була проблема стану організації та проведення практики у педагогічних ВНЗ. Пошук нових стандартів освіти, вирішення великої кількості навчально-методичних, освітньо-виховних та господарських проблем, що сприяло би плідній роботі – все це було предметом першочергової уваги Міністерства і колективів педагогічних ВНЗ цього періоду [1, с. 78].

Міністерство запропонувало керівникам педагогічних університетів на засіданнях вчених рад розглянути питання стану професійно-практичної підготовки у кожному вищому навчальному закладі і спрямувати роботу відповідних структурних підрозділів на розроблення нових підходів до її реалізації.

Аналіз архівних джерел дозволяє нам констатувати, що у всіх педагогічних ВНЗ України склалась суперечлива ситуація щодо організації, змісту, форм та методів навчання студентів. Процес підготовки майбутніх учителів фізичної культури до педагогічної роботи під час педагогічних практик досліджуваного періоду проаналізуємо на прикладі Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г.Шевченка, який в 60-80-х рр. ХХ ст. мав багато цікавих напрацювань і традицій.

Вчена рада університету в грудні 2005 року аналізуючи стан практичної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації навчальної та виховної роботи з учнями встановила, що на факультеті фізичного виховання проводиться належна робота з практичної фахової підготовки студентів до педагогічної діяльності. Відповідна робота проводилася на основі навчальних планів, затверджених Міністерством освіти і науки України. Система фахової підготовки складалася з двох частин: психолого-педагогічних дисциплін і педагогічних практик.

Блок психолого-педагогічних дисциплін уніфікований для всіх спеціалізацій. Предмети психолого-педагогічного циклу та їх частка у відношенні до всіх дисциплін у навчальному плані становила: психологічні – 14,9%, педагогічні – 7,4%, методичні дисципліни – 6,5%, спецкурси -1%. За сукупністю це співвідношення становить 29,85% відносно загальної кількості годин навчального плану [5, с.4].

Виконання навчального плану за психолого-педагогічним циклом забезпечував 21 викладач, серед них: доцентів, кандидатів педагогічних наук – 4, ст. викладачів – 7, викладачів – 10. Лише частина навчальних дисциплін повністю вивчається до початку педагогічних практик. Загальна успішність з дисциплін психолого-педагогічного циклу цілком достатня, але викликає тривогу якість знань студентів першого курсу із загальної психології [5, с.5]. Аналіз успішності з психолого-педагогічних дисциплін за 2004 – 2005 навчальний рік подано у таблиці: [5, с. 6].

Терміни проходження педагогічних практик студентами регламентувалися відповідним графіком, який складався на кожний рік згідно з "Положенням про організацію практики". У відповідності з цим графіком і навчальними планами на факультеті студенти проходили такі види практик: 1) пропедевтична – II курс, 2 тижні; 2) комплексна навчально-виховна – III курс, 6 тижнів; 3) виховна (в літніх таборах праці та відпочинку школярів) – III курс, 4 тижні; 4) комплексна навчально-виховна – IV, V курси по 9 тижнів відповідно.

**Аналіз успішності із психолого-педагогічних дисциплін
за 2004 – 2005 н.р.**

Дисципліна	Курс, к-ть студентів	"5"	"4"	"3"	н/я	Якість знань	Абсолютна успішність
Педагогіка	3 курс 136	49	47	38	2	71,6%	99,3%
Педагогіка (бакалаврський екзамен)	4 курс 53	25	20	8		84,9%	100%
Загальна психологія	1 курс 140	30	42	68		51,4%	100%
Психологія спорту	3 курс 136	66	36	32	2	76,1%	98,5%

Для проведення педагогічних практик були відібрані загальноосвітні школи, дитячі спортивні та дошкільні заклади, де є необхідні умови для підготовки майбутніх учителів фізичної культури.

Перед початком кожної практики проводився розподіл студентів по навчальних базах, який здійснюється згідно з нормативними документами і затверджується наказом ректора. Для кожної групи студентів-практикантів визначаються методисти з фаху, з виховної роботи та з гігієни.

На настановчій конференції студенти отримували "Матеріали педагогічної практики", форма яких затверджена вченою радою факультету. У відповідності зі змістом і структурою матеріалів практики студенти фіксують результати виконання завдань та ведуть облік своєї роботи. Під час проведення настановчої конференції обов'язково діяла виставка наукової та методичної літератури.

Програмове та методичне забезпечення практик здійснюється випускаючою кафедрою педагогіки, психології та методики фізичного виховання (ППМФВ) на основі програми педагогічних практик. На кафедрі ППМФВ ведеться куточок практиканта, у якому є списки студентів-практикантів, графіки проведення ними уроків та виховних заходів у школі. Подібні куточки оформлюються в кожній базі практики, що дає змогу відвідати уроки не тільки методисту, але і керівнику практики, адміністрації школи, іншим студентам.

Після закінчення практики проводиться підсумкова конференція, на якій студенти звітують про виконану роботу, діляться своїми враженнями та висловлюють пропозиції щодо покращення її організації та проведення. Крім заключної конференції обов'язковим є проведення захисту матеріалів практики і лише після цього виставляється диференційований залік. На кафедрі ППМФВ є критерії оцінювання проведеного студентами уроку, розроблені досвідченим методистом професором О.Й. Ємцем. Особливістю цього документа є те, що в ньому використано рейтинговий метод оцінювання за 60-бальною шкалою. Кожен вид практики має свої особливості організації та методики проведення.

Базові школи для проведення безвідривної практики обираються так, щоб у ній був учитель-методист. У школах студенти виконують завдання, які перелічені в "Методичних рекомендаціях з безвідривної практики". Вони ведуть щоденники, де відображають результати вивчення школи, класу, окремих учнів, результати психолого-педагогічних досліджень, вивчення досвіду роботи вчителів, аналіз власної діяльності.

Усі методичні матеріали з безвідривної практики знаходяться на кафедрі ППМФВ. Наприкінці практики студенти подають щоденники, звіти про виконану роботу, дидактичні матеріали, результати психолого-педагогічних досліджень. Знання та вміння, які студенти одержують у школі, стають основою для одержання заліку з "Теорії виховання", використовуються при написанні курсових, бакалаврських та дипломних робіт. Після закінчення практики на 2-3 аудиторних заняттях проводиться узагальнення отриманого матеріалу.

Методичне забезпечення складалося такі матеріали: завдання студентам II курсу на період педагогічної практики (розписано за тижнями) надається дирекції школи та студентам; зразок конспекту уроку фізичного виховання в школі; методичні рекомендації "Урок фізичної культури в школі" та шляхи оптимізації фізичного виховання учнів"; орієнтовна схема вивчення педагогічного досвіду вчителя фізичної культури; методичні рекомендації з педагогічних дисциплін для студентів III-IV курсів факультету фізичного виховання під час проходження навчально-педагогічної практики; орієнтовна схема психологічного аналізу проведення уроку фізичної культури в школі; матеріали педагогічної практики студента-практиканта факультету фізичного виховання.

На кафедрах, які відповідальні за організацію і проведення педагогічної практики в групах різних спеціалізацій були програми педагогічної практики. На настановчій конференції студенти одержують необхідну документацію.

Заслуговує на увагу методична розробка кафедри ППМФВ "Завдання з науково-дослідної роботи" для студентів практикантів, проходять педагогічну практику в дошкільних навчальних закладах.

Результатом проведеної роботи кафедр були результати успішності студентів з педагогічних практик наведені в таблиці: [5, с.10]

Систематично проводилися консультації з питань: організації та проведення уроків, їх відвідування, обговорення; з організації виховної роботи та психологічних досліджень учнів з метою складання психолого-педагогічної характеристики учня.

Аналіз успішності студентів з педагогічних практик у 2004 – 2005 н.р.

	Курс	5	4	3	2	Якість	Успішність
Педпрактика	3	86	34	12	4	88,3%	97,1%
Літня педагогічна практика в таборах	3	70	27	4		96%	100%
Педпрактика	4	55	28	22	-	79,1%	100%
Педпрактика	5	34	9	1	-	97,7%	100%

Одночасно вчена рада університету зазначила і недоліки, які мали місце. Зокрема: не всі предмети психолого-педагогічного циклу вичитувалися до початку педагогічних практик. Деякі методисти, які керують педагогічною практикою студентів, не мають стажу і досвіду роботи в школі; частина студентів IV курсу проходила педагогічну практику на базах, в яких не можна реалізувати всі пункти програми підготовки. Не вирішеними були і деякі проблеми організації літньої педагогічної практики. Кафедри не реалізували всіх можливостей вдосконалення методики організації та проведення педагогічних практик, не практикували спільні засідання з метою обговорення цих проблем. Майбутні учителі фізичної культури мали недостатню підготовку з методики проведення позакласної виховної роботи.

З метою виправлення ситуації вчена рада університету запропонувала деканату фізичного виховання: забезпечити умови щоб викладачами до початку практик вичитувались необхідні курси психолого-педагогічних дисциплін; переглянути склад методистів з метою залучення до керівництва практикою тих, хто має стаж роботи в школі; переглянути список баз педагогічних практик для IV курсу з метою відбору тих, де може бути повністю використана програма педагогічної практики; провести роботу з визначення баз літньої практики з тим, щоб забезпечити можливість проходження практики всіма студентами. Передбачити можливість контролю за ходом практики безпосередньо на місцях керівником практик.

На початку XXI століття літня педагогічна практика для майбутніх учителів у педагогічних ВНЗ України, як свідчать архівні матеріали, не проводилася. З квітня 2005 року на факультеті фізичного виховання Чернігівського педагогічного університету після довготривалої перерви вона була поновлена. Відновлювати такий важливий напрямок підготовки майбутніх учителів до виховної роботи було важко, адже рішенням вченої ради Чернігівського педагогічного інституту від 25 грудня 1996 року літня практика була відмінена як обов'язкова. Причина полягала у край обмеженій кількості баз практики.

Перед початком практики студенти вивчали спеціальний курс "Методика виховної роботи в дитячих оздоровчих закладах", який включав лекційні та практичні заняття. Упродовж практики майбутні учителі фізичної культури також виконували завдання з науково-дослідної роботи.

Анкетування студентів факультету фізичного виховання з метою з'ясування рівня їх підготовки до педагогічної роботи дали такі результати: 1) рівень теоретичної підготовки – 62%; 2) рівень методичної підготовки – 62%, 3) оцінка готовності до проведення виховної та позакласної роботи – 82% [4, с 18-23].

Висновки. Аналіз літературних та архівних джерел дозволяє стверджувати, що в педагогічних ВНЗ України на початку XXI ст. була створена система практичної підготовки майбутніх учителів фізичної культури, основою якої була наскрізна педагогічна практика. В процесі підготовки до всіх видів педагогічних практик використовувались традиційні форми проведення занять під час вивчення психолого-педагогічних, теоретико-методичних та медико-біологічних дисциплін.

Використані джерела

1. Андрущенко В.П. Освіта на рубежі століть: філософія, методологія, практика // Неперервна професійна освіта: філософія, педагогічні парадигми. Прогноз: Монографія / За ред. В.Г.Кременя. – К.: Наукова думка, 2003.–346 с.
2. Архів Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г.Шевченка (ЧНПУ). Протокол засідань вченої ради університету 2004 р. Т.5. на 184 арк. Протокол № 9, від 28 квітня 2004 р.
3. Архів ЧНПУ імені Т.Г. Шевченка. Протокол засідань вченої ради університету 2009 р. Т.4. на 127 арк.
4. Архів ЧНПУ імені Т.Г. Шевченка. Протокол № 8, від 1 квітня 2009 р., арк. 1-45.
5. Архів ЧНПУ імені Т.Г. Шевченка. Протоколи засідань вченої ради університету, 2005 р. Т.1. на 189 арк. Протокол № 5, від 28 грудня 2005 р., арк. 2 -30.

Pronikov O.

ORGANISATION PEDAGOGICAL PRACTICES OF FUTURE TEACHERS PHYSICAL EDUCATION. AT THIS STAGE

The article discusses some topical problems of future teachers of physical education in higher educational institutions of Ukraine since independence to educational work during practice.

Key words: *pedagogical practice, teacher education, preparing teachers of physical culture, education, education.*

Стаття надійшла до редакції 20.03.13

